

МЕДІАЦІЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ВИРІШЕННЯ МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТІВ

МИКОЛАЄНКО Ярослав Юрійович - аспірант кафедри міжнародного права
Українського державного університету фінансів та міжнародного права

В статті проаналізовано значення терміна медіація, определено происхождение этого вида мирного разрешения конфликтов. Раскрыты основные правовые принципы медиации. Сделаны акценты на элементы медиации которые являются неотъемлемыми и важными для успешного разрешения конфликта в правовом поле. Определена разница между арбитражем и медиацией. Приведены примеры мировой практики применения медиации.

Ключові слова: медіація, медіатор, посередництво, конфлікт, міжнародний спір, конфіденційність.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими практичними завданнями

Зламні процеси у світовій спільноті та в Україні, які почалися рік тому, показують, що світу потрібні надійні методи вирішення міжнародних спорів. Саме медіація є одним із найпопулярніших форм урегулювання міжнародних конфліктів. Тому проаналізувати світову практику вирішення міжнародних спорів є так важливо щоб уникнути помилки які можна було б уникнути при розумінні принципів медіації. Тому потрібно чітко визначити, що таке медіація та хто такий медіатор. Проаналізувати порядок проведення медіації, питання які можуть вирішуватись та розглядатися таким способом, та юридичну силу такого засобу вирішення міжнародного спору.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Проблема вирішення міжнародних конфліктів мирним шляхом отримала не достатній розвиток у працях вітчизняних вчених оскільки цей спосіб вирішення конфліктів вважається не найбільш дієвим. Разом із тим окремі аспекти медіації все ж таки були висвітлені у працях таких вчених, як В.Т. Маляренка, А.П. Чернеги, О.І.Кільдюшкіної, Г.В. Єрьоменко, І.І.Присяжнюк, Ю.А.Бошицького та ін.

Метою дослідження є визначення та аналіз Медіації як засобу вирішення міжнародних конфліктів мирним шляхом.

Відповідно до мети завданнями даної роботи є: а) проаналізувати праці вчених, які розглядали питання Медіації б) сформулювати поняття та юридичну силу даного способу мирного вирішення конфліктів в) проаналізувати систему гарантій від медіатора та сторін конфлікту г) запропонувати висновки і рекомендації стосовно медіації.

Виклад основного матеріалу дослідження

Медіація – це міжнародний загальноживаний термін, що відповідає українському терміну „посередництво». У всьому світі медіація є однією з найпопулярніших форм урегулювання конфліктів. Медіацією називають процес переговорів, коли

до вирішення спірного питання залучається нейтральна третя сторона – медіатор (посередник), яка веде цей переговорний процес, вислуховує аргументацію сторін щодо суті спору і активно допомагає сторонам зрозуміти свої інтереси, оцінити можливість компромісів і самостійно прийняти рішення, що задовольнить усіх учасників переговорів. Проте науковці порізно дають визначення терміна «медіація». В. Жмудь, наприклад, визначає медіацію як метод забезпечення ефективного розв'язання проблеми відшкодування моральної та матеріальної шкоди, що надає можливість сторонам впливати на рішення, яке приймається у справі, допомагає зняти емоційне напруження [7, 13–14]. На думку Г.В. Єрьоменко, медіація – це процес переговорів щодо вирішення спірного питання, до якого залучається нейтральна третя сторона – медіатор (посередник), що проводить цей переговорний процес, вислуховує аргументацію сторін з приводу суті спору й активно допомагає їм зрозуміти власні інтереси, оцінити можливість компромісів і самостійно прийняти рішення, що задовольнило б їх. Тобто медіація є одним із так званих альтернативних (позасудових) способів урегулювання спорів, ефективність якого надзвичайно висока в усіх країнах, у яких запроваджено цей інститут [8].

Медіація є ефективним механізмом для врегулювання міжнародного спору та визнана, як така, міжнародним правом. Паризька Декларація 1856 року [1] була однією з перших міжнародних угод, яка закликала держав-учасників урегулювати їх морські суперечки засобом медіації. Друга Гаазька конференція 1907 року визнала право нейтральних держав діяти в якості медіаторів у міжнародних спорах [2], що було підтверджено Пактом Ліги Націй. У даний час Статут ООН передбачає для своїх членів передавати свої спори на вирішення шляхом медіації за рекомендацією Ради Безпеки. Стаття 33 Статуту ООН називає вирішення спорів шляхом медіації переважним механізмом для врегулювання міжнародних спорів [3]. Так 27 вересня 2012 року ООН опублікувала

Керівництво для медіаторів, покликане сприяти мирному врегулюванню спорів, стати основоположним у миротворчій діяльності.

У «Керівництві з ефективної посередницької діяльності» виділяється вісім фундаментальних принципів, яких необхідно дотримуватися при врегулюванні спору засобами медіації.

Це: 1) належна підготовка медіатора, 2) згода брати участь у суперечці, 3) неупередженість, 4) інклюзивність, 5) національна відповідальність, 6) відповідність міжнародній нормативно-правовій базі, 7) узгодженість і компліментарність посередницьких зусиль, 8) розробка якісних мирних угод.

За словами заступника Генсека ООН Яна Еліассона, до Керівництва зможуть звертатися «не тільки медіатори, але взагалі всі, хто залучений в медіацію. І в тому числі конфліктуючі сторони, тому що важливо, щоб у них було загальне уявлення про принципи медіації та про те, що може знадобитися в рамках цієї процедури» [5].

Доцільно зазначити посередництво, як і переговори, обстеження і примирення, є дипломатичним засобом вирішення спорів. Медіація відрізняється від арбітражу, який є судовою процедурою в тому сенсі, що сторони в суперечці не зобов'язані приймати рекомендації посередника. Посередництво, яке було визнане пізніше, в основному як дипломатичний процес знаходження мирного і справедливого рішення спору за допомогою нейтральної третьої сторони, якою може бути третя держава, ООН чи видатна особа.

Для ґрунтового розуміння приведемо приклади Наприклад, Сполучені Штати Америки (США) служили посередником між Болівією і Чилі в 1882 році, а також між Росією і Японією в 1905 році. У 1966 році Радянський Союз був медіатором у прикордонних суперечках між Індією і Китаєм. ООН служив, хоч і безуспішно, в якості посередника в суперечках між Ізраїлем і Палестиною в 1948 році [4].

Посередництво, як один з недорогих і доступних засобів альтернативного вирішення спорів, має мати наступні елементи:

по-перше, наявність сторін; по-друге, готовність сторін діяти сумлінно; по-третє, неупередженість медіатора; по-четверте, відповідне місце проведення; по-п'яте, конфіденційність.

Наявність сторін у спорі є основним елементом медіації. В міжнародних або міждержавних суперечках сторони, як правило, держави. Таким чином, дві або більше держав повинні мати ідентифіковані та суперечливі точки зору, які потребують вирішення через посередництво.

Приведемо приклади, спір між Іраком і США – Великобританією за твердження, що Ірак володів так званою «незаконною зброєю масового знищення» була суперечка, хоча і не правова, а політична, за участю двох або більше держав, яка могла б бути вирішена юридично, економічно ефективно і мирним шляхом за допомогою засобу медіації, а не через війну, яка мала місце. Таким же чином, вторгнення Хизбалою в Ізраїль 2006 році створив спір між Ліваном та Ізраїлем, який можна було вирішити мирним шляхом не через руйнування незаконною війною – війною, яка призвела ні до чого, крім людських страждань.

Крім того, готовність сторін діяти сумлінно ще один елемент посередництва. Посередництво, яке є добровільним процесом, буде успішним, якщо сторони готові вирішити свою суперечку в дусі доброї волі. Сумлінність означає вступ у процес з наміром працювати в напрямку вирішення, приймаючи розумні зусилля, спрямовані на нього, а не з використанням процесу для прихованих цілей, таких як затягування часу або підготовки до широкомасштабного збройного конфлікту. Якби США і Великобританія продемонстрували свою готовність вирішувати суперечку з Іраком за допомогою медіації, в 2003 році не мала б місце руйнівна війна. Аналогічно, якби Ізраїль вирішив урегулювати свою суперечку з Ліваном шляхом медіації, то незаконну і деструктивну війну в 2006 році можна було б уникнути. Звичайно публічне міжнародне право не передбачає зобов'язання перед державами у вирішенні своїх суперечок, але якщо

сперечальники вирішили врегулювати свій спір, вони зобов'язанні вирішити його мирним шляхом. У сучасному цивілізованому світі, якщо конфліктуючим державам не вдається вирішити суперечку між собою шляхом переговорів і домовленостей, вони повинні звернутися до посередництва, а не вирішувати суперечку за рахунок використання збройної сили.

Таким чином, участь неупередженого посередника – третьої сторони, відомої як медіатора, є ще одним елементом посередництва. Посередник має користуватися довірою сторін, що сперечаються, а також має бути нейтральним і не бути пов'язаним із будь-якою стороною суперечки. Упереджений медіатор ніколи не може бути справедливим посередником у вирішенні спору. США, наприклад, намагалися стати посередником у суперечці між Ізраїлем та Палестиною, але до цих пір це не вдалося, у зв'язку з тим, що США в даному спорі є упередженими і не є нейтральною стороною. Уже понад шістьдесят років США відкрито встали на бік Ізраїлю в даному спорі.

Для ефективного вирішення спору нейтральний посередник ніколи не має мати особистої вигоди в результаті і зобов'язується надавати допомогу сторонам досягти вирішення їх спору. Посередник сприяє вирішенню, а не вирішує спір на власний розсуд, допомагаючи сторонам у нейтральний спосіб урегулювати спір. Медіатор має сприяти мирному вирішенню суперечки шляхом надання сторонам загальних рекомендацій щодо належних засобів урегулювання конфлікту, організації переговорів між ними і активно впливати на процес і зміст переговорного процесу, а також надавати сторонам проекти мирного вирішення суперечки та сприяти, щоб комунікація між сторонами протікала у мирному конструктивному руслі, націленою на мирне врегулювання конфлікту. На нашу думку, медіатор має чітко усвідомлювати позиції всіх сторін, їх точки зору стосовно питання та розуміти обставини, факти, позиції, оцінки тощо – це дуже важливо, оскільки це має допомогти посереднику в сприянні вирішення

конфлікту та налагодженню стосунків між сторонами. Результативність вирішення конфлікту значною мірою залежить від медіатора в спорі, оскільки посередник не тільки передає й інтерпретує пропозиції сторін у суперечці, щоб знайти консенсусу між ними, але може також надавати незалежні пропозиції для врегулювання спору. Однак, пропозиції посередника не є обов'язковими для сторін у суперечці. Посередництво може потерпіти невдачу, якщо обидві сторони вважають себе відносно сильними і їх цілі дійсно несумісні. Проте, місцями посередник може впливати на поведінку сторін, згладжуючи конфлікт.

На нашу думку, наступний важливий елемент процесу медіації в контексті ефективного вирішення міждержавного спору в процесі посередництва є нейтральне місце розгляду спору, яким може стати нейтральна третя держава чи приміщення ООН. Не менш важливим є розташування сидінь. Хоча не встановлено правил щодо розміщення сторін при вирішенні конфлікту між сторонами шляхом медіації, проте існує загальна думка, що сперечальники мають сидіти на протилежних сторонах за столом переговорів, так, щоб вони могли встановити прямий контакт очей під час того, як їх діалог буде розвиватися. Посередник же має сидіти в кінці столу переговорів.

Разом з тим конфіденційність посередництва є ще одним важливим елементом медіаційного процесу. Ведення розгляду конфіденційно має вирішальне значення в тому сенсі, що він дає сторонам деякий час на роздуми і безперешкодне споглядання питання у спробі знайти найправильніший вихід у вирішенні суперечки. Конфіденційність також захищає сторони від спекуляцій ЗМІ і запобігає егоїстичним намірам зацікавлених сторін, які можуть викликати перешкоди в процесі медіації. Тому медіатор повинен ретельно охороняти конфіденційність процесу медіації. Однак, якщо сторони суперечки бажають розкрити справу, посередник не може нічого з цим вдіяти. Але було б краще, з причин зазначених вище, все ж дотриму-

ватися всіма сторонами процесу медіації виключної конфіденційності розгляду в процесі медіації.

Висновки

Підсумовуючи викладене вище, приходимо до висновку, що підтримання міжнародного миру і безпеки є необхідною вимогою для процвітання і успіху людства. Це основна мета ООН і прагнення цивілізованих націй наполегливо працювати, щоб підтримувати і, в деяких випадках, відновлювати мир у всьому світі. Якщо мир досяжний через ненасильницькі засобами, як посередництво, він має бути досягнутий мирними засобами. Медіація, якщо приймати її всерйоз і використовувати сумлінно, може допомогти в досягненні бажаного результату, тобто мирного вирішення міжнародних суперечок – забезпечити мир і безпеку. На нашу думку, медіація має ряд переваг, які полягають у наступному: це процес, який дає сторонам можливість висловити свої погляди, піти на компроміс і знайти задовільне рішення – мирне рішення, прийнятне для сторін спору. Крім того, це процес, який допомагає запобігти серйозних збройних конфліктів. Навіть якщо конфлікт уже виник, посередництво може допомогти покласти край його подальшим негативним наслідкам для сторін.

Список використаних джерел

1. Паризька Декларація 1856 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://avalon.law.yale.edu/19th_century/decparis.asp
2. Конвенція про мирне розв'язання міжнародних зіткнень 18.10.1907р.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_938
3. Статут ООН.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/ru/documents/charter/index.shtml>
4. Місія посередника в. Нейл Каплан. Журнал палестинських досліджень, № 3, 119-121, 1991.
5. ООН прийняла Руководство по медиации [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mediation.kg/ru/news/read/26>

АНОТАЦІЯ

У статті проаналізовано значення терміну медіація, визначено походження цього виду мирного вирішення конфліктів. Розкрито основні правові принципи медіації. Зроблено акценти на елементи медіації, які є невід'ємними і важливими для успішного вирішення конфлікту у правовому полі. Окреслено різницю між арбітражем та медіацією. Наведено приклади світової практики застосування медіації.

SUMMARY

The paper analyzes the meaning of mediation; the origin of this type of peaceful conflict resolution is identified. The basic principles of mediation are disclosed. It is focused on mediation elements that are integral and essential to the successful resolution of the conflict. The difference between arbitration and mediation is analyzed. The examples of world practice of mediation are provided.

6. Общая теория конфликта – учебное пособие [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://elar.urfu.ru/bitstream/10995/1748/2/1335175_schoolbook.pdf

7. Жмудь В. Запровадження процеду-

ри медіації (примирення) у законодавстві України / В. Жмудь // Юстиніан. – 2008. – № 6. – С. 13–14.

8. Єрьоменко Г. Медіація як спосіб вирішення суперечок: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://innovations.com.ua/uk/interview/6/39/374>